

Emakumeen memoria

Gogoratu **Emakumeen memoria** izeneko bidean zaudela.

Puntu bakoitzean emakumeek Iruñeko Lurretako historia eta kulturari izan duten garrantzia azaltzen dugu.

Bide hau Iruñeko Lurretan dago, Lizarratik gertu.

Mapa honetan kolore horian Iruñeko Lurrak non dauden ikus dezakezu.

Emakumeen papera garbitegietan

XIX. mendean

topaleku eta sozializaziorako gune baitziren

XIX. mendean, hau da, 19. mendean,
eta XX. mendearen lehen erdian,
hau da, 20. mendean,
emakumeek arropa garbitegi publikoetan
garbitzen zuten.

Garbitegi publikoak

emakumeek arropa eskuz garbitzeko
herri eta hirietan zeuden lekuak ziren.

Argazki honetan garbitegi publiko bat nolakoa ze
ikus dezakezu.

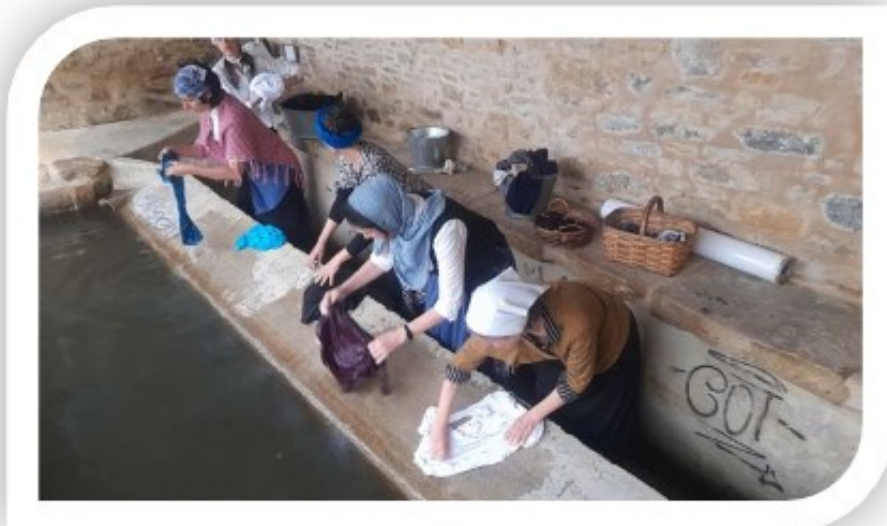

Garbitegi publikoak
herrietako eta landa-eremuetako emakumeentzat
oso leku garrantzitsuak ziren.

Bertan emakumeek
haien familiaren arropa garbitzen zuten.
Baina ez hori bakarrik.
Beste emakume batzuekin
hitz egiteko tokia ere bazen.
Garbitegi publikoetan emakumeek
elkartasuna eta laguntza-sareak sortzen zituzten.

Arropa garbitzea oso lan gogorra zen
emakumeek eskuz
arropa asko garbitu behar zutelako,
eguraldi ona edo txarra egin arren.

Argazki honetan 4 emakume ikus ditzakezu
arropa garbitegi publiko batean eskuz garbitzen.

Emakumeek arropa zikinak
metalezko ontzi handietan eramaten zituzten
etxetik garbitegi publikora.

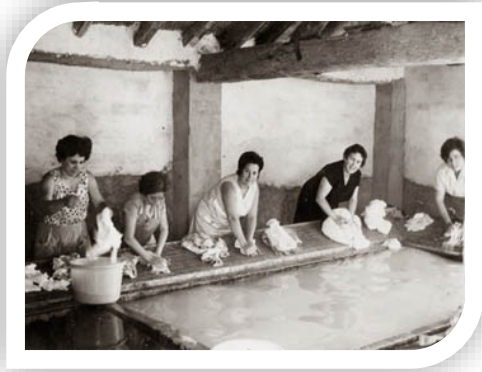
Ontzi hauek buruan eramaten zituzten.
Burua babesteko
buruaren eta ontziaren artean
oihal bat jartzen zuten biribilduta.

Argazki honetan buruaren gainean
arropa zikinez beteriko ontzi bat daraman
emakume bat ikus dezakezu.

Garbitegira iristean emakumeak makurtu
eta arropa harrietan igurzten zuten.
Indar handia egin behar zuten
arropa ongi garbitzeko
eta ura oso hotza zegoen.
Lan hau urte osoan egin behar zuten,
baita neguan ere.

Argazki honetan zeinbait emakume ikus ditzakezu garbitegiko harriaren kontra arropa zikina igurzten.

Arropa garbitzeko etxean egindako xaboiak erabiltzen zituzten. Xaboiak egiteko honakoa erabiltzen zuten:

- Animalien gantza.
- **Sosa kaustikoa.**
Xaboiak egiteko erabiltzen den produktu kimiko bat da.
Argazki honetan sosa kaustikoa zer den ikus dezakezu.

- Arropa zuriagoa egiteko errautsa.

- Zikinik gogorrenak kentzeko
itsas-adarrak erabiltzen zituzten.
Itsas-adarra zuhaiska mota bat da
eta hosto oso txikiak ditu.
Argazki honetan itsas-adar bat zer den
ikus dezakezu.

Garbitegi publikoetan arropa garbitzea
errepikakorra eta nekagarria zen,
baina emakumeak ahituta zeuden,
lan hau belaunaldiz belaunaldi irakasten zelako.
Hau da, amek alabei irakasten zieten.

Lan hau ez zen ordaindua,
hau da, emakumeek ez zuten
famiariaren arropa guztia garbitzeagatik
dirurik jasotzen.

Lan gogorra izan arren,
garbitegi publikoak
askatasun-leku bat ziren emakumeentzat,
han ez baitzegoen haien gainean
zaintza egiten zuen gizonik.

Leku horietan emakumeek
modu librean hitz egiten zuten
beren bizitzei buruz.
Beldurrik gabe haien kezkek kontatzen zituzten
eta euren pozak partekatzen zituzten.

Argazki honetan emakume talde bat ikus dezakezu garbitegi publiko batean.

Emakumeek edozein gai buruz
hitz egiten zuten,
eguneroko gaiei buruz
zein gai sakonagoi buruz,
adibidez, familia-arazoei buruz
edo maitasun-istorioei buruz.

Ohikoa zen emakumeak
garbitzen ari ziren bitartean
barre egiten entzutea.
Lan egiten zuten bitartean entretenitzeko
txistek kontaktzen zituzten.

Emakumeek garbileku publikoetan zituzten harremanek beste emakume batzuk ezagutzeko eta haien laguntasuna handitzeko balio zuten.

Horretaz gain, ahalduntzeko eta komunitate baten parte sentitzeko, hau da, talde baten parte izateko balio zuten.

Ahalduntzea pertsona edo talde ahul batek, adibidez emakumeek, bere bizitzari buruz erabakiak hartzeko indarra lortzea da.

Argazki honetan garbileku batean arropak garbitzen dituzten bitartean barrez ari diren 3 emakume ikus ditzakezu.

Texto adaptado y validado
por la **Oficina de Accesibilidad Cognitiva de Navarra**
de **ANFAS**

Logo europeo de lectura fácil: "© European Easy-to-Read Logo: Inclusion Europe.
Más información en <https://www.inclusion-europe.eu/easy-to-read/>

Dokumentu honetako irudiak
ondorengo web orrialdeetatik atera dira:

- Tierras de Iranzu-ko lurak. Inicio del recorrido.
<https://accesible.tierrasdeiranzu.com/inicio-del-recorrido>
- Eitebe.eus. El lavadero, lugar de memoria femenina en el siglo XXI.
<https://www.eitb.eus/es/radio/radio-vitoria/programas/herrian/detalle/9609700/el-lavadero-lugar-de-memoria-femenina-en-siglo-xxi/>
- Lavaderos públicos. Lavadero público de Zulueta.
<https://www.lavaderospublicos.net/2023/02/lavadero-publico-de-zulueta.html>
- Lavaderos públicos. Mujeres lavando ropa.
<https://www.lavaderospublicos.net/2020/03/mujeres-lavando-ropa.html>
- Ajedrea cosmética ecológica. ¿De dónde viene la sosa caustica? Breve evolución histórica. <https://ajedrea.com/blog/104-de-donde-viene-la-sosa-caustica-breve-evolucion-historica/>
- Wikipedia. Retama sphaerocarpa.
https://es.wikipedia.org/wiki/Retama_sphaerocarpa
- Atlas Etnográfico de Vasconia. Lavado de la ropa en el río o en el lavadero público.
https://atlasetnografico.labayru.eus/index.php/Lavado_de_la_ropa_en_el_rio_o_en_el_lavadero_publico
- Cacereñeando. Aquellas sufridas lavanderas.
<http://juandelacruzgutierrez.es/aquellas-sufridas-lavanderas>

- La voz de Alcaine. Mujeres de Alcaine 2. Un ejemplo de esfuerzo y tesón. <https://alcaine.blogia.com/2008/092101-mujeres-de-alcaine-2-un-ejemplo-de-esfuerzo-y-teson-.php>
- Historia(s) de Paracuellos de Jarama. El lavadero. <https://historiasdeparacuellos.blogspot.com/2021/03/el-lavadero.html>
- Wikipedia. Lavadero. <https://es.wikipedia.org/wiki/Lavadero>